

Samenwerkingsverband
Exmoorpony

Samenwerkingsverband Exmoorpony
Tegelseweg 3
5951 GK Belfeld
tel: 077-4642999
e-mail: info@faunaconsult.nl
www.exmoorpony.nl

Nieuwsbrief Samenwerkingsverband Exmoorpony december 2014

Belfeld, 11 december 2014

Beste leden,

In deze nieuwsbrief stellen we de broers Dirk en Jappie Riedstra voor als nieuwe leden van ons samenwerkingsverband. Hierna volgt een artikel over de geschiedenis van de Exmoorpony in Nederland en Vlaanderen, gevolgd door een stuk over het onlangs gepresenteerde boek: 'Horses for rewilding Europe'. Daarna is er aandacht voor een Exmoorproject in Tsjechië. Hierna schrijft Jaap Mekel over een interessante ervaring met wilgentakken en volgt de rubriek 'De foto'. We eindigen met een overzicht van de jaarcijfers van 2013, de begroting voor 2014 en de stand van zaken ten aanzien van het stamboek.

Hans Hovens, voorzitter

Nieuwe leden: Dirk en Jappie Riedstra

Dirk Riedstra bij het vrijlaten van één van de merries in het Fochteloërveen

Natuurmonumenten wilde graag een 180 ha groot deel van het Fochteloërveen laten begrazen door Exmoorpony's en vroeg daarom aan de gebroeders Riedstra of deze dit wilden verzorgen. De broers Dirk en Jappie hebben een melkveehouderij te Veenhuizen (Riedstra en Hoving V.O.F.) en hebben een grote passie voor koeien en paarden. Zij hechten grote waarde aan de raszuiverheid van hun dieren (zowel Exmoors als koeien). Inmiddels hebben zij een groep van 4 merries en een hengst en zoeken ze nog enkele dieren.

Geschiedenis van de Exmoorpony in Nederland en Vlaanderen

Door Hans Hovens en Ultsje Hosper

Aan de hand van verschillende brieven tussen Ultsje Hosper en mevrouw Creenagh Mitchell, e-mails met David Brewer (President van de Exmoor Pony Society), artikelen uit de Leeuwarder Courant en interviews met Ultsje Hosper (eerst bioloog en later directeur van Natuurbeschermingsvereniging It Fryske Gea), Ruth Thomas (bestuurslid van de Exmoor Pony Society) en Ina de Nooijer (de ex-vrouw van de inmiddels 97 jaar oude Ernst Voorhoeve), is de geschiedenis van de Exmoorpony in Nederland en Vlaanderen zo goed mogelijk in kaart gebracht. Het was een heel gepuzzel, maar wel de moeite waard, mede omdat het ons kan helpen bij het samenstellen van onverwante groepen.

Uit de aantekeningen van de (inmiddels 81 jarige) David Brewer blijkt dat hij in 1950 vier Exmoorpony's leverde aan de 'North Holland Zoo'. Volgens Ina de Nooijer en David Brewer gaat het hier niet om Artis, maar om het Noorder Dierenpark, dat tegenwoordig 'Dierenpark Emmen' heet. Ina weet zich dit te herinneren, doordat zij en haar man (Ernst Voorhoeve) in 1975 een Exmoormerrie kochten, die ze toevallig zagen lopen in een weiland in Zuid-Beveland. Deze Exmoor kochten ze van een ouder echtpaar, dat het dier van het Noorder Dierenpark had gekocht en daarom Emma (naar de plaats Emmen) had genoemd. Emma was kort na de Tweede Wereldoorlog vanuit Engeland aan het Noorder Dierenpark geleverd en is uiteindelijk bijna 40 jaar oud geworden.

Emma was niet de eerste Exmoorpony die het echtpaar Voorhoeve kocht. Vanuit hun interesse in primitieve paarden, hadden zij in 1972 al twee Exmoorpony's vanuit Engeland geïmporteerd; de hengst Larkus (10/39, 1968) en de merrie Hippophae (23/89, 1968). De eerste jaren hielden de Voorhoeves hun Exmoors op een weiland, dat ze van de Gemeente Middelburg konden lenen. Ina weet nog dat ze de Exmoors probeerden te beleren voor hun kinderen, maar dat met name Hippophae niet echt tam was te krijgen. Eduard Voorhoeve had een praktijk als homeopatisch arts en, omdat het weiland te klein werd voor de groeiende groep Exmoors, bood een van zijn patiënten om de Exmoors in het Zwin (een natuurgebied op de grens met Vlaanderen en Zeeland) te 'stallen'.

De 'niet Engelse' eerste voorouders van 'onze' Exmoors liepen dus in natuurgebied het Zwin. Het feit dat dit natuurgebied zich precies op de grens van Nederland en Vlaanderen bevindt, is wellicht symbolisch voor de huidige Nederlands-Vlaamse samenwerking binnen ons samenwerkingsverband.

In de jaren '80 kwam begrazingsbeheer in natuurgebieden steeds meer in zwang. Tot die tijd werd er vrijwel alleen machinaal beheerd, dit werd echter te veel werk en men zag ook steeds meer ecologische voordelen van natuurlijke begrazing. De bij It Fryske Gea werkzame bioloog Ultsje Hosper zocht een zelfredzaam paardenras en kwam, mede vanwege de dichte

Larkus in 1984 (Foto: Ultsje Hosper)

Hippophae in 1984 (foto: Ultsje Hosper)

wintervacht, uit bij de Exmoorpony. Via via kwam Ultsje er achter dat het echtpaar Voorhoeve een aantal Exmoors kwijt moest, en in het voorjaar van 1983 werden de hierboven al besproken hengst Larkus en merrie Hippophae en twee van hun nakomelingen naar Friesland gehaald. Een van deze nakomelingen was een enterhengst, die door It Fryske Gea Eduard werd genoemd. De andere was een twentermerrie. Ultsje weet nog dat het niet meeviel om de Exmoors uit het Zwin te vangen. Deze werden uiteindelijk fors verdoofd en de dierenarts zei “dat normale paarden een dergelijke dosering niet aan zouden kunnen”. Dat de Exmoors verdoofd waren, was echter nauwelijks te merken. Uiteindelijk lukte het om de Exmoors in de veewagen te drijven en naar de Ryptsjerksterpolder (Friesland) te vervoeren. Op 19 april 1983 schreef de Leeuwarder Courant dat er in de Ryptsjerksterpolder vier Exmoors waren uitgezet. In 1983 en 1984 kreeg Hippophae telkens merrieveulens, daarnaast werd er in het voorjaar van 1984 nog een Exmoormerrie (Lotte) gekocht van de familie Datema in Eenrum (Groningen). De familie Datema had Lotte van het echtpaar Voorhoeve gekocht en Lotte was gefokt uit de hengst Larkus en de in 1950 geïmporteerde door het Noorderdierenpark geïmporteerde merrie Emma. Lotte heeft waarschijnlijk geen contact gehad met andere pony's en een leven op stal geleid. Ze was grof en zwaar gebouwd door haar leven als ‘broodpony’ en kon zich moeilijk in de sociale structuur van de groep inpassen. Bovendien was ze regelmatig ‘hoefbevangen’. Ze heeft nooit een veulen gehad, ook niet toen ze bij hengsten in de Ryptsjerksterpolder liep, en heeft tot haar dood ‘jaarrond’ in de Ryptsjerksterpolder geleefd.

De Fryske Gea-kudde bestond in de zomer van 1984 dus uit één familiegroep van zeven Exmoor pony's; twee hengsten en vijf merries. Ter voorkoming van inteelt werd het noodzakelijk nieuw bloed aan te schaffen. In de nazomer van 1983 waren vier medewerkers van It Fryske Gea naar Engeland geweest om de met paarden/pony's begraaide gebieden New Forest en Exmoor National Park te bezoeken.

Lotte in 1984 (foto: Ultsje Hosper)

Zij hadden toen ook kennis gemaakt met mevrouw Creenagh Mitchell van het landgoed Knightoncombe en haar kudde Exmoor pony's. Creenagh Mitchell was voorzitter van de Exmoor Pony Society. In de herfst van 1984 schreef Ultsje haar om te vragen of zij kon zorgen voor een hengst en merrie, die geen familie van de Larkus-kudde waren. Creenagh Mitchell leverde daarop haar jonge hengst Knightoncombe Dark Spectacle (8/28, 1982) en de merrie Tipple (1982) aan It Fryske Gea.

De hengst Knightoncombe Dark Spectacle (rechts in beeld) met drie (van de vijf) merries in de Ryptsjerksterpolder (Bron: Leeuwarder Courant van 8 december 1984)

In de herfst van 1984 werd de kudde Exmoorpony's van It Fryske Gea als volgt gesplitst:

- In de Ryptsjerksterpolder bleven de drie dochters (1981, 1983 en 1984) van Hippophae x Larkus en Lotte (1972). Hieraan werden de nieuwe hengst Knighton Combe Dark Spectacle en merrie Tipple toegevoegd.
- Op de Dellebuursterheide kwamen de hengsten Larkus (1968) en Eduard (1982), merrie Hippophae (1968) en twee, dat jaar van echtpaar Voorhoeve gekochte exmoors: merrie Adelheid en een ruïn (beide nakomelingen van Larkus x Hippophae).

In 1986 begonnen Larkus (1968) en zijn zoon Eduard (1982) regelmatig te vechten om de hegemonie van de kudde in Delleburen. In 1987 moest Larkus daarbij het onderspit delven en voortaan was Eduard in Delleburen de baas. Larkus kon zich hier echter niet bij neerleggen en ging telkens opnieuw het gevecht met zijn zoon aan. In december 1987 is Larkus uiteindelijk, op 19 jarige leeftijd, aan de daarbij opgelopen verwondingen overleden.

Op verzoek van Ultsje leverde mevrouw Mitchell in 1988 wederom Exmoorpony's aan It Fryske Gea; dit maal drie dragende merries:

- Haddon Crocus (42/8), drachtig van Jiminy Cricket (29/1);
- Nightjar (49/23), drachtig van Frithesden Beacon (9/49);
- Murrayton Fornax (7/6), drachtig van Murrayton Gallinago (7/7).

Louis Dijkstra (links) en Ultsje Hosper (rechts) met enkele Exmoors in 1984 (Bron: Leeuwarder Courant van 8 december 1984)

Deze dieren werden in natuurgebied de Bakkeveense duinen gehuisvest en men hoopte dat er een hengstveulen uit zou worden geboren, om zodoende een onverwante hengst te verkrijgen. Helaas kregen alle merries een merrieveulen. Twee zonen van Knightoncombe Dark Spectacle of van Larkus zijn daarom toen in Bakkeveen als haremhengst ingezet.

Volgens Ultsje waren alle via mevrouw Mitchell geleverde Exmoors door de Exmoor Pony Society geïnspecteerd; Ultsje weet nog dat de Engelsen ongeïnspecteerde dieren aanduiden met de term 'cat meat'. Ultsje vertelt verder dat een 'fieldsman' van de Exmoor Pony Society omstreeks 1992 de Dellebuurster Exmoorkudde beoordeelde als de 'mooiste en beste kudde Exmoorpony's' buiten Exmoor National Park. Dat hoorde Ultsje van mevrouw Mitchell toen hij haar met zijn gezin in 1994 in Knightoncombe een bezoek bracht.

In 1992 beschikte It Fryske Gea over 42 Exmoorpony's, verdeeld over drie kuddes:

- 16 Exmoors op de Ryptsjerksterpolder (80 hectare grasland);
- 14 Exmoors op de Dellebuursterheide (190 ha bos, heide, grasland);
- 12 Exmoors in de Bakkeveense duinen (50 ha heide, grasland).

In de jaren '80 en '90 werd er goed gefokt en groeide het aantal Exmoorpony's bij It Fryske Gea gestaag. Buiten It Fryske Gea werden vooral Konikpaarden voor de begrazing van natuurgebieden ingezet, omdat men destijds dacht dat deze nauw verwant waren aan de uitgestorven tarpan. In 1994 ging Stichting Taurus ook Exmoors houden in het Vressels bos, en in 1996 volgde Ecoplan Natuurontwikkeling (nu is dit Gradiënt), gevolgd door Michiel Mooij in 2004. Alhoewel Ecoplan Natuurontwikkeling en Stichting Taurus hun 'Friese' Exmoorpony's aanvulden met enkele dieren uit Duitsland (met name uit Sababurg), stamt het merendeel van de Nederlandse en Vlaamse Exmoorpony's nog altijd af van de fokgroepen van It Fryske Gea.

In 2007 importeerden Gradiënt, It Fryske Gea en Faunaconsult gezamenlijk 5 hengsten uit Engeland (waarvan er 1 uiteindelijk niet werd ingezet wegens enkele witte haren op het voorhoofd). Tijdens deze gezamenlijke actie werd duidelijk dat er, om inteelt te voorkomen, een stamboek zou moeten worden bijgehouden en dat samenwerking ook andere voordelen had. Dit leidde in 2008 tot de oprichting van het Samenwerkingsverband Exmoorpony. Inmiddels zijn we 7 jaar verder en is het aantal leden en Exmoorpony's gestaag gegroeid en zijn er nog meer hengsten geïmporteerd.

Presentatie boek: **Horses for rewilding Europe**

Op 17 september 2014 overhandigde Leo Linnartz (van Rewilding Europe) het eerste exemplaar van het boek 'Rewilding horses in Europe' aan Eurosite secretaris David Parker op de workshop 'Living with wildernis'. Dit boek is uitgegeven door Rewilding Europe en geschreven door Leo Linnartz en Renée Meissner. Het boek beoogt aan te geven welke paardenrassen er in Europa geschikt zijn voor 'rewilding'. Dit betekent letterlijk 'opnieuw wild worden' en de term is bedacht toen men er nog van uit ging dat het wilde paard in Europa was uitgestorven.

Doordat er inmiddels duizenden Konikpaarden in Europese natuurgebieden lopen, is het te begrijpen dat de Konik in het boek nog steeds wordt gepromoot als zijnde geschikt voor 'rewilding' in ondermeer Duitsland, Polen en Nederland. Toch was het eerlijker geweest als de auteurs hadden vermeld dat inmiddels via wetenschappelijk onderzoek is aangetoond dat het Konikpaard niet nauw verwant is aan de wilde tarpan en ook in het geheel niet op een wild paard lijkt.

Paarden voor 'rewilding' per Europese regio volgens 'Rewilding horses in Europe'

Voor andere Europese regio's bevelen de auteurs (gelukkig) andere paardenrassen aan om in te zetten in natuurgebieden. Voor de Euraziatische steppegebieden bevelen zij terecht het Przewalskipaard aan. Voor Noordwest-Europa en Engeland achten zij de Exmoor het meest geschikt, omdat deze 'het wilde genotype nog in zich draagt'. Ondanks deze terechte constatering, geven de auteurs de Exmoorpony en het Konikpaard in de overzichtstabel op pagina's 26 t/m 30 dezelfde status: namelijk die van verwilderd (feral) in het land van oorsprong, terwijl ze het Przewalskipaard de status 'wild' geven. Hiermee wordt de Exmoor dus tekort gedaan als wilde Europese oerpony.

In dezelfde overzichtstabel wordt terecht gesteld dat er moet worden gewaakt voor de genetische zuiverheid van de Exmoorpony. In tegenspraak hiermee wordt elders in het boek gesteld, dat de genetische diversiteit van de Exmoorpony eventueel kan worden 'hersteld', door deze te kruisen met paardenrassen als de Welshpony, de Dartmoor of de Eriskay pony. Als bestuur van het Samenwerkingsverband Exmoorpony hebben we hierop uiteraard gereageerd door de auteurs uit te leggen dat kruisen met huispaarden het einde betekent van de Exmoorpony. In Exmoor heeft men dit (onbedoeld) gedaan en daar wil men nu zo snel mogelijk weer van de onzuivere dieren af. Ook van het Przewalskipaard is niet voor te stellen dat deze wordt gekruist met huispaarden, om de genetische diversiteit te herstellen. Het Przewalskipaard was in de jaren '70 zo ingeteeld, dat dit leidde tot verminderde fertiliteit en ataxia (verlamingsverschijnselen). Dit loste men op door het Bouman-systeem in te voeren (een fokprogramma dat ontwikkeld was door de Stichting Reservaten Przewalskipaard, dat rekening hield met inteeltfactoren). Het Przewalskipaard en de Exmoorpony hebben gemeen dat beide populaties door een bottleneck gingen. Alle nu levende Przewalskipaarden stammen af van slechts 13 voorouders. Omdat de huidige populatie Exmoors afstamt van 39 gemeenschappelijke voorouders, is de inteeltfactor bij de Exmoor waarschijnlijk veel minder groot. Bij de Exmoorpony's hebben we dan ook nog nooit verminderde fertiliteit (of ataxia) gezien. Zo lang de populatie Exmoorpony's klein is, is een goed fokprogramma dat in de eerste plaats streeft naar behoud van genetische diversiteit en populatiegroei, daarom een meer voor de hand liggende weg om de genetische variatie te behouden.

Al met al is het een boek met prachtige foto's van Exmoorpony's, Przewalskipaarden, primitieve Europese paardenrassen en konikpaarden, dat dus niet helemaal objectief is geschreven. Een echte aanrader voor degenen die (zoals het bestuur van het Samenwerkingsverband Exmoorpony) dromen over de terugkeer van wilde paarden in Europa's natuur. Wie het boek wil lezen kan dit gratis downloaden via: <http://www.rewildingeurope.com/wp-content/uploads/2014/09/Rewilding-horses-in-Europe-2014.pdf>

Exmoors in Tsjechië

In de nieuwsbrief van november 2012 werd geschreven over de plannen om Exmoorpony's uit te zetten in Boletice, een 21.000 ha groot natuurterrein te Tsjechië. Helaas zijn deze plannen van de baan. Inmiddels wil European Wildlife in het voorjaar van 2015 op het voormalig militair terrein Milovice (op circa 40 km van Praag) starten met een groep van 15 Exmoorpony's. Het gebied waarin de Exmoors worden uitgezet is circa 40 ha groot, maar zal wellicht worden uitgebreid tot 150 ha. Door een foutje bij het opstellen van de voorwaarden voor levering van de Exmoorpony's kon ons samenwerkingsverband op het laatste moment niet in aanmerking komen om hiervoor Exmoors te leveren. Hier hadden we als Samenwerkingsverband Exmoorpony graag, via onze leden, een offerte voor gemaakt. De organisatie heeft echter toegezegd in de toekomst graag met ons te willen samenwerken.

Wilgentakken

Door: Jaap Mekel

Januari 2014 staan er bij ons thuis 2 mannen aan de deur. Het bleken werknemers van de NVWA (de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit) te zijn. De mannen vragen of wij september 2013 een pony naar de slager hebben gebracht, of we die zelf vervoerd hebben, of we een verklaring hebben getekend met daarin dat het dier geen geneesmiddelen heeft gehad. We beantwoorden de vragen bevestigend. Na een hoop trekken en vragen wilden de mannen vertellen dat er bij een steekproef op paardenvlees in het slachthuis een residu van een medicijn in het vlees van het dier was aangetroffen. Ze vroegen ons dit te verklaren. Dat konden wij niet. Wel gaven wij aan dat we heel terughoudend zijn met medicijngebruik, dat we graag het afweersysteem van de dieren aanspreken en de dieren zelf beter laten worden en afweer laten opbouwen. Dat we medicijnen alleen curatief (als er iets aan de hand is) gebruiken. Na geruime tijd viel wel de naam van de verdachte stof die was aangetoond, Salicylaat. De mannen zouden met onze toestemming bij onze veearts nagaan wat voor een geneesmiddelen wij daar af hadden genomen. Ze zouden later nog terug komen.

Exmoors zijn gek op wilgen

Later die avond hadden wij tijd om te praten over onze gesprekken met de NVWA. Er rijpte een idee. In augustus 2013 had de rijpony van Dorien pijn aan haar poot. We hadden wel eens gehoord dat in de bast van wilgen (Latijnse genusnaam *Salix*, wisten wij) de werkzame stof van aspirine zit. Er moesten wilgen gesnoeid worden, dus de takken konden mooi naar de pony's. De Fjord van Dorien at er flink van, zo ook het Exmoorhengstje dat we zouden laten slachten. De Latijnse genusnaam van wilg, *Salix*, had veel overeenkomst met de naam van het aangetroffen geneesmiddel, Salicylaat. Een idee was geboren en wij konden slapen. De volgende ochtend achter de computer. Alle puzzelstukjes vielen op hun plaats. We verheugden ons ineens op de komst van de NVWA. Wij hadden, naar ons idee, een geweldige verklaring voor de NVWA en een mooi bewijs voor onszelf dat de werkzame stof van aspirine inderdaad in wilgen zit.

Het duurde een week voor dezelfde mannen aanbelden. Ze waren er achter gekomen dat de veearts weinig aan ons verkoopt maar we hadden het middel wellicht op een andere manier verkregen. Ze hadden het idee dat wij een pony naar de slacht hadden gebracht die niet goed liep. Dergelijke dieren mogen niet vervoerd worden en worden bij het slachthuis geweigerd. Als je zo'n dier een pijnstiller geeft loopt ie misschien goed, komt hij door de levende keuring bij het slachthuis en wordt hij toch geslacht. Dat mag niet. Toen deden wij ons verhaal.

Gaandeweg begonnen ze er in te geloven. We zijn gaan kijken bij de pony's en geiten in de wei die ook wilgensnoeihout tot hun beschikking hadden. Foto's van geschilde takken werden gemaakt. Dorien draaide het een en ander uit van Wikipedia en de mannen hadden een plausibele verklaring voor de aangetroffen middelen. Ze zouden een rapport opstellen voor hun meerdere en ze verwachtten dat wij niet vervolgd zouden worden. Tot op heden, augustus 2014 hebben we er niets meer van gehoord.

Wij wilden weten of we in het vervolg dieren die geslacht zouden worden weg moesten houden bij wilgen of na het begrazen van een wilgenrijk stuk eerst een tijd op stal moesten houden. Aangezien er voor Salicylaat geen maximum residu level (MRL) is vastgesteld hoeft dat niet. Onze vermeende overtreding bestond er vooral uit dat wij hadden ingevuld geen geneesmiddel te hebben toegediend, terwijl het daar wel alle schijn van had. Echter de wilgen zijn geen geneesmiddel. We waren op dit punt dus niet in overtreding.

Dit kan dierhouders en handelaren natuurlijk ook overkomen. Hierbij heeft u een verklaring. Tevens weet u wat te doen bij hoofdpijn. Op het moment dat u het idee heeft dat uw dier pijn heeft en een pijnstillersoelaas kan bieden kunnen wilgentakken helpen, de pijnstillende en ontstekingsremmende invloed van de salicylaat kan ondersteunend werken. De juiste dosering toedienen is schier onmogelijk dus is het toch raadzaam om een dierenarts te consulteren als het niet goed gaat met uw dier.

Jaarcijfers 2013 en begroting 2014

	Inkomsten	<i>Begroting 2014</i>	<i>Afrekening 2013</i>	<i>Begroting 2013</i>
1	Contributie	€ 600,00	€ 420,00	€ 450,00
	Cursus		€ 4,31	
2	Sponsoring	€ 100,00	€ 100,00	€ 100,00
3	Debiteuren		€ 180,00	
	Totaal inkomsten	€ 700,00	€ 704,31	€ 550,00

	Uitgaven			
4	ING rekening	€ 100,00	€ 96,19	€ 90,00
5	KvK			€ 30,00
6	Website	€ 100,00	€ 100,00	€ 100,00
7	Reservering DNA-onderzoek hengsten	€ 250,00	€ 250,00	€ 250,00
8	Reservering onvoorzien	€ 220,00	€ 241,83	€ 80,00
	Totaal uitgaven	€ 670,00	€ 687,42	€ 550,00

	<i>Groei eigen vermogen:</i>	<i>€ 30,00</i>	<i>€ 16,89</i>	<i>€ 0,00</i>
--	------------------------------	----------------	----------------	---------------

Toelichting:

- afrekening 2013: Geïnvesteed in de aanschaf van het stamboekprogramma (post 7).

De foto

Michael Bekaert fotografeerde 5 mei 2014 deze Exmoors bij de Tungelrooijsebeek. Dit gebied maakt onderdeel uit van het GrensPark Kempen~Broek, dat op de grens van Noord-Brabant, Belgisch Limburg en Nederlands Limburg door Natuurmonumenten, ARK Natuurontwikkeling en Regionaal Landschap Kempen en Maastrand wordt ontwikkeld. In de nieuwsbrief van april 2013 is hier al eens over geschreven. De exmoors zijn van Stichting Taurus. Heeft u een leuke of mooie foto van Exmoorpony's? Zend deze dan in voor de volgende nieuwsbrief.

Stand van zaken stamboek

Door Lodewijk van Kemenade

De nieuwe versie van het stamboek is nog niet gereed. Van de meeste eigenaren zijn de gegevens binnen maar nog niet van allemaal. Degenen die hun gegevens nog niet aangeleverd hebben, worden vriendelijk verzocht die zo snel mogelijk aan te leveren. Een goed en volledig stamboek is van groot belang. De gegevens kunnen worden aangeleverd via lodewijkvankemenade@gmail.com. Het is van belang om de gegevens volgens het juiste format aan te leveren. Gegevens in andere formats moeten omgezet worden en dit kost veel tijd. Mocht u dit Excelformat niet meer hebben dan is een mailtje voldoende om het format nogmaals te ontvangen. Het is een hele klus om alle gegevens te verwerken. De gegevens worden in eerste instantie in Excel verwerkt. Pas als de gegevens volledig zijn, gaan we het softwareprogramma vullen dat hiervoor is aangeschaft; Breeders assistant for Horses.